

מסורת הש"ס

(א) גישון לת. מיר סב; קידושין עב.; (ב) [שמות יב,] א (ד"ש"ל); (ד) [שמות יב,] א (א"ל ז"ל דף כב.); (ו) ז"ל בשאר אברים ומשני י פ קמח רב יו מהרש"ל.

- 1. וכל עבד איש מקנת כסף ומקלטה אהו ויא יאכל בו: שמות יב מד
- 2. והבאתה אל תוך ביתך וגלתה את ראשה ועשתה את צדיקה: דברים כא יב
- 3. ומפשת בן שאול ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לבת המלך עד היום אשר בא בשלום:

- 4. והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירד ימים ואחר בן תבוא אליה ובעלתה עד היום אשר לא יאשה: דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עין מהרש"ל לקמן על ע"כ דה"ה כגון שהיה אביו: שם ה"ו דהפולר רבנן מודו: עין קידושין דף סב ט"ז מ"ה אלא עממה: ע"כ ד"ה אלא עבד וכו': ואמאי יחלונו בעל כרחו: עין ע"ז דף טו ע"כ מ"ה ע"ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המפקיר וכו' וא"י דה"ה פריך. ג"כ כוננו במיוון זה למה שמילנו המוס' בקידושין דף טו ע"ד למה לה"ש ע"כ ועין עוד בפסק השולח דף לח המוס' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר בשראכל (קדושין עב.). תגייל. מגלתם כלי משתנות (דברים כא יב).

החולץ ליבמתו פרק רביעי יבמות. מח.

עין משפט בר מצוה

קמב א מ"י פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טו"ש"ע י"ד קיטן רסו ט"ח סד: קמב ב מ"י פ"ד מהל' אסורי ביאה ה"ל ט סמג לאחין ק"ח טו"ש"ע שם קיטן רסו ט"ח ג: קמב ג מ"י שם פ"ג ה"ל יג סמג שם טו"ש"ע שם: קמב ד מ"י פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג ע"ין קנז:

תוספות ישנים

(א) והא דלא שני תלמודא דהא דבשאר אברים שרי לגמרי במעו והא דקאמרי דבעית שער אינה אלא מ"ד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא איתא מיירי ביות השחי ובינת הערוה. והא דקאמרי המעביר בית השחי וזית הערוה ה"ו לוקה ר"ל מכת מרדות מדרבנן. דמשני תלמודא דהא גבי ר' יוחנן דאמרי המעביר בית השחי וזית הערוה ה"ו לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מ"ד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל אברים מלה מפרש בית השחי וזית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר בית השחי וזית הערוה לוקה:

ומותר בה מיד. אלמא לר' שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור ולרובנן דלא הוא תקנתא דהכי סברי צריך לקבל: עבד איש ולא עבד אשה. בתמינה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מו לא הוו כשאר עבדים. אלא ע"כ האי איש אעבוד כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש והי"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא ימירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתה אומ' בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לבן איש ואי לא כתיב איש הי"ק האי עבד לאו למעוטי בן אהמא אלא היא גופא איצטריך לאשמעוטי דמילת עבדים מעכבא בפסקא. לשון אחר ועיקר עבד איש הי"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתה אומ' בעל כרחו ואי אתה מל בן ה[שהוא] איש גר הבא להתגיייר אין לו כח למוול בנו גדול כל זכר ולא כתיב זהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן: ורנן. כסס שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב זהו איש: ק"א אי אתה מל בו. ומילתא בעלמא היא ולא הקיסא אלא הי"ק ליה כי היכי דמודי' לן בנן ה"ה לעבד נמי דאין מניירין בן דעת אלא מלנונו: אימור דהא שמעט לרנן. דפליגי אדרבי שמעון דלא הוא תקנתא: ניפס תואר דלא שייכא במזו' אכל עבד. שהא אכלו כמה ימים וניהג עליו מזו' הנהגות בעבד מי שמעת לכו דלצ"ק לקבל: לעינן טבילה הניא. שנייה שום טבילה שזרייה לטבול כשצריך לכלל ישראל גמור אכל לעינן קבלה לא הושוו דעבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור: סקון. אכפריים קאי ו"ע"א דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: עשיה בראש. כלומר נאמר שם מיקון מזו' בראש דכתיב וגלתה: לא עשה רגליו. לא קנץ פכתי רגליו: ולא עשה שפמו. לא גלה שער שפמו. אלמא עשיה קרי להעברה: י

אל"א עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' צקונתו גשון שני דעבד איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתה אומ' וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגיייר אין לו כח למוול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב זהו איש כמו גבי עבד ודבר תימה פירש דקרא להמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכרו שמעכתו מלאכול בפסקא חיה לא שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא נולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסקא ונראה דלא צריך קרא למידרש מיניה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטבילין אותה בעל כרחו מדאצטריך רחמנא להמתין לה שלשים יום ובקבלה עליה אין צריך להמתין ולא נקטיה אלא לפירושי מילתיה דרשב"א דקאמר דמתחלה כופין לשם שפמות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרנן כסס שאי אתה מל בן איש נקט נמי דרנן שמעון בן אלעזר לאשמעוטי דרע"פ שאי אתה מל בן איש בעל כרחו עבד אתה מל בעל כרחו תימה דרשב"א קאמר לקמן דאין משהין אותו בלא"י מפני הפסק טהרות עבד שאינו רוצה למוול ומשמע דזקוק למוכרו" ואמאי ימהלונו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אית ליה דבסולת (גישון דף נט: וע' נתיאשתי מפלוני עבדי אומ' העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית לוי היאך דשמואל בדכסמון וא"כ דריש עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלווקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למוול מנגלל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועוד דאין טוב לחייבו במזו' מאחר דאין חפץ לקיימו: המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור. תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטר' בעבד כנעני יפקירונו ולימא

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב יכל עבד איש מקנת כסף עבד איש ואלא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא בשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקין לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במזו' אבל עבד דשייך במזו' הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר אמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר: כי תניא ההיא לעינן טבילה תניא רבנן וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוין רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן גיוול אף כאן גיוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומפייבשות בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובכתה את אביה ואת אמה

ליה בצפי בי מרי זיל דהכי דייק צפ"ק דקידושין (דף טו. וע' גזי עבד עברי למה לי שטר' לימא ליה בצפי בי מרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (ה) למה לי שטר' דלחו' לשון עצמו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעגמך יאמר לו בעל פה דק"ד דאין צריך אלא מחילה מחזו שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אכל הפקר שמסקל רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל ווא"מ אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד צפ"ק דקדושין (ז) וי"ל דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עצמו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עצמו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מיילי לא קמיני כדקאמר התם לענין חליפין ומח' דידן מילתא דאיתא דמנטלטין לא קתני: עשיה רגליו. פי' צקונטרס פכתי רגליו ולר"י נראה דהיינו שער בית הערוה דהכי משמע פרק מלות חליטה (לקמן ק). גבי מן הארכוזה ולמעלה חליטה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכוזה ולמעלה תא שמע ולא עשה את רגליו ומשני לישנא מעליא מכאן אין ראהי דשרי לגלגל שער של בית הערוה דשמה מדרבנן אסור אבל בריש פרק ב' מ' מ' מ' מ' קאמר רב צהדיא מיקל אדם כל גופו בתער אפילו שער בית השחי וזית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער בית השחי וזית הערוה והא דתער קאמר כעין תער וא"מ דתער הכי קאמר צעי מיניה רב מרבי חייה מהו לגלגל א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גבול יש לו משמע דמספריים צע' מיניה אי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלגל במספריים ושמא רב לא קבלה מרבי חייה ור"מ מפרש דבתער צע' מיניה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה מיקון ואין דומה כלל למיקווי אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום דער שגדל יותר מדאי ואפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת ובה"ג גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב צהדיא אפילו ופלאר אברים מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי חכמים אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דליירי היא בריתא אה"ט (בשאר אברים אע"פ דבצית השחי וצבית הערוה נמי איירי כדמוכח בטר הכי דכי קאמר רב במספריים כי תניא היא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא במספריים וזית השחי וזית הערוה אפי' במספריים אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מיהו בה"ג של אספמיא כתוב אלא הא בתער והא במספריים והדר ציה משינויא קמח' דשני) כי קאמר רב בשאר אברים א' ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלגל בתער אכל במספריים שרי אף צית השחי וזית הערוה ובערוך בערך גיווסטרטא גורם כגירסת ספרים שלנו וצתשצות הגאונים שרי לגלגל בית השחי וזית הערוה כי מגלגל כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דליירי במזו' דפשיטא הוא אלא במגלה לרפואה כיון דמגלה כל גופו אין זה ייפוי אלא ניוול ותדע דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מזו'ע שיהא עשה דמזו'ע דוחה לאו דלא יכבש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא: